Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Galatasaray Lisesi'nde Spor

Emel Engin*

Giriş

Türk eğitiminin en köklü müesseseleri arasında yer alan ve tarih boyunca "Batıya açılan pencere" olarak nitelenen Mekteb-i Sultani yani Galatasaray Lisesi gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde bu niteliğe uygun bir karakter sergilemiştir.

Mekteb-i Sultani'nin kuruluşu, esas itibariyle bir ihtiyacın giderilmesini öngörmekteydi. Osmanlı Devleti, 1838'den itibaren Tanzimat Fermanı'nın getirdiği "Eşitlikçi" yönetim anlayışını eğitim alanında da ortaya koymak amacıyla batı tarzı okullar açmaya başladı. Bu okulların amacı, Babıâli'de çalışacak yabancı dil bilen liyakatli kişiler yetiştirmekti. Rüştiye seviyesinde eğitim veren bu okullardan mezun olanlar, tercih ettikleri dairelerde görevlendirildi. Bu durum halkın yeni okullara ve eğitime olan ilgisini artırdı. Başlangıçta basit ve zayıf olan bu okullar zamanla gelişti ve laik eğitim sisteminin temelini oluşturdular[1].

Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahatinden ilham alarak, ülkemizde, eğitimde köklü değişimler yapma arzusu doğmuştur. Bu vizyon, dönemin önde gelen devlet adamları ve Fransa elçisi tarafından da desteklenmiştir. Hedef, modern bilimi ve edebiyatı ailenin gözetiminde öğreten, milliyet ayrımı gözetmeksizin tüm Osmanlı çocuklarına açık liseler kurmaktı. Bu vizyonun ilk meyvesi, Galata Sarayı binasında kurulan Mekteb-i Sultani olmuştur. Fransız eğitim modelini benimseyen okulda, fen bilimleri Fransızca, sosyal bilimler ise Türkçe okutulmuştur. Müslüman ve Gayrimüslim öğrencilerin bir

* Bilim Uzmanı, MEB, İstanbul/TÜRKİYE emelsengin@gmail.com
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.505

1 1 Cemil Öztürk, "Selim Sabit Efendi'nin Yetiştiği Dönemde Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Modern Eğitimin Doğuşu", *Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu: Türkiye'nin İlk Modern Pedagogu Vizeli Selim Sabit Efendi (1829 – 1910)*, Trakya Üniversitesi Vize Meslek Yüksek Okulu, Vize 2000, s. 66.

arada eğitim gördüğü Mekteb-i Sultani, modern eğitimin ve sporun ülkeye girişinde öncü rol oynamıştır. Spor, Galatasaray'ın kuruluşundan itibaren önemli bir yere sahip olmuştur. Galata Sarayı Enderun Mektebi'nde de okçuluk, binicilik ve atıcılık gibi sporlar yapılmaktaydı. Mekteb-i Sultani'de de bu gelenek devam ettirilmiş ve futbol, jimnastik gibi yeni sporlar da eğitim programına dahil edilmiştir. Galatasaray Lisesi, modern eğitim ve sporun Türkiye'de gelişmesinde öncü rol oynamış, birçok eğitim kurumuna örnek teşkil etmiştir. Bugün de köklü geleneklerini sürdüren Galatasaray, eğitim ve spor alanındaki başarılarıyla öne çıkmaya devam etmektedir[2].

Galatasaray Lisesi'nde spor her zaman ön planda olmuştur. Gerek 1868 yılında eğitime başlamış Galatasaray Lisesi, gerekse 1481 yılında II. Beyazıt tarafından kurulmuş olan Galata Sarayı Enderun Mektebi eğitim öğretim faaliyetleri yanında spora verilen önemle de bilinmektedirler. Galatasaray Enderun Mektebi Topkapı Sarayı Enderun Mektebi'nin idadisi konumunda idi. Buradan yetişenler ve dolayısıyla hemen hepsi okuyup yazmayı bildikleri gibi o dönemler usulünce tomak, top oynamak, kemankeşlik öğrenmek, ata binmek, ok atmak, cirit oynamak, kılıç kullanmak gibi sonraki dönemlerde idmancılık olarak adlandırılacak sportif faaliyetlerde bulunurlardı[3]. Mektebi ziyaret eden II. Mahmut'un öğrencilerin spor gösterileri yapmalarını istediği ve gençlerin sportif hareketlerini seyretmekten keyif aldığı bilinmektedir.

Galatasaray Lisesi ve Spor

Enderun mektebinde olduğu gibi Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nde de spor ağırlıklı yer tutardı. Galatasaray Lisesi spor tarihimizde batıya açılan ikinci kapıdır. O kapıdan giren spor kültürü Türk sporunun bugüne erişmesinde etkin olmuş ve hala da ilerlemesinde katkısı bulunmaktadır. Bu nedenle, Galatasaraylıların şu sözleri söylemekte ne kadar haklı olduklarını onaylamamak mümkün değildir. Türk jimnastiğinin, beden terbiyesi ve sporun doğmasında, canlanmasında ve modern bir tarzda inkişaf etmesinde, Galatasaray mektebinin o kadar büyük rolü vardır ki; "Galatasaray'dan bahsetmeksizin spordan, Türk sporundan bahsetmeksizin Galatasaray'dan bahsedilemez…"[4].

2 Emel Engin, *Mekteb-i Sultani'den Galatasaray Lisesi'ne,* Giza Yayınları, İstanbul 2008, s. 24-25.

3 Fethi İsfendiyaroğlu, *Galatasaray Tarihi,* İstanbul 1954, C 1, s. 99, 280, 305.

4 Atıf Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor,* T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s. 640.

Osmanlı Devleti'ne gelen ilk modern spor jimnastik olmuştur. Fransa'da 1854 yılında jimnastik lise ders programına alınmıştı. Jimnastik dersinde trapez, paralel bar, barfiks, kasa, kulplu beygir, halka, ipe tırmanma, halter gibi aletli çalışmalar yapılırdı. 1868 yılında Mekteb-i Sultani açıldığında Fransa'dan gelen öğretmenler arasında Mösyö Curel adında bir jimnastik hocası bulunuyordu[5].

Mektebe sporu sokan Mösyö Curel idi. Curel ilk önce geniş bir salonu jimnastik-hane yapmış, buraya Fransa'dan getirttiği aletleri koymuştu. Jimnastik dersi her öğrenci için mecburi idi. Fakat o yıllara kadar okullarda bu tarz bir ders bulunmadığından öğrenciler başta biraz çekingen davranmışlardı. Mösyö Curel öğrencilerin kuşkusunu dağıtmak ve beden eğitimi hareketlerini sevdirmek amacıyla 1870 yılında bir idman bayramı tertip etti. Öğrencileri Kağıthane'ye götüren Curel orada koşular, atlamalar ve beden hareketleri yaptırdı. Derece alanlara armağanlar dağıttı. Bu müsabakalar vesilesi ile şevke gelen öğrencilere yarışmaların sonunda kuzulu pilav verildi. Galatasaray'ın pilav günleri o tarihten itibaren geleneksel hale geldi. Mösyö Curel'in okulda başlattığı jimnastik ve atletizm eğitimi sonraki öğretmenler tarafından da devam ettirilmiştir. Bir sonraki öğretmen Mösyö Moiroux jimnastik ve atletizm yanında yüzme ve kürek gibi sporlara da önem verdi. Martinetti adlı İtalyan jimnastik öğretmeni ise aletli jimnastik çalışmalarına ağırlık vermişti. Sonraki jimnastik öğretmeni Stongali bir yıl görev yapmışsa da yerine mükemmel bir idman hocası olan Faik Bey'i yetiştirip bırakmıştı. Bilâhare Üstünidman soyadını alan Faik Bey, uzun yıllar görev yaptığı Galatasaray'da sembol isimlerden biri olmuştur[6].

Faik Bey Galatasaray Lisesi jimnastik öğretmenliğinde üstün başarılara imza atmış, öğrencilerin bedeni kabiliyetlerini arttırmasına önemli katkılar sağlamıştı. O dönem itibariyle beden eğitimi dersi lise seviyesindeki diğer okulların müfredatında yer almıyordu. Faik Bey ve Mekteb-i Sultani öğrencileri jimnastikteki başarıları ile diğer okullara da örnek teşkil

5 "Galatasaray'da Spor", *Toplumsal Tarih Dergisi,* Şubat 1996, S. 26, s. 35.

6 Süleyman Tekil, *Dünden Bugüne Galatasaray,* byy., 1983, s. 3. Galatasaray Lisesi'nde jimnastik giderek önem kazanınca Faik Bey'in yanına ikinci bir jimnastik öğretmeni daha alınması ihtiyacı ortaya çıktı. Nitekim Almanya'da uzun yıllar jimnastik eğitimi görmüş Mazhar Kazancı da Faik Bey'in yanında öğretmenliğe başladı. Sonraki dönemlerde mektepten yetişme Abdurrahman Robenson ve Ahmet Robenson kardeşler jimnastik öğretmenliği yaptılar. Faik Bey'in öğrencilerinden Selim Sırrı Tarcan da lisede jimnastik öğretmenliği yapacaktır. Bk. Özdemir Kalpakçıoğlu, *Galatasaray'da Bilinmeyenler,* İstanbul 2009, s. 37.

ediyorlardı. Nitekim dönemin basını da bu gelişmelerin farkında olarak mektepteki jimnastik faaliyetlerini övücü tarzda yazılar yazmış ve hatta toplumu da beden eğitimi yapmaları konusunda teşvik edici bir tavır göstermişti. Bu bağlamda Tercüman-ı Hakikat gazetesinde çıkan bir yazı bir hayli dikkat çekicidir. Gazete yazarı, mektepte düzenlenen mükafat dağıtma törenlerinde bulunduğu sürede öğrencilerin yaptıkları jimnastik gösterilerinden hayli etkilenmiş olarak şunları yazmıştır: "Jimnastik muallimi olup yine aynı mektebin yetiştirdiği meşhur talebelerinden olan Faik Beyefendi'nin bu fenn-i celiledeki maharetlerini zaten biliyor idiysek de birkaç sene evvel Mektebi Sultani'nin yine ödül dağıtım töreninde icra edilmiş bulunan jimnastik talimleri ile bu seneki talimler arasında büyük bir fark görülmüştür. Bu da Faik beyefendinin sahip olduğu hüner ve mahareti öğrencilerin de en başarılı şekilde yapabilecekleri bir seviyeye getirdiğini ve jimnastik eğitimini en iyi şekilde verdiğini gösteriyor.

Mükafat dağıtım gününde davetli olarak gelen herkesin huzurunda icrayı hüner eyleyen efendilerin gösterdikleri jimnastik maharetleri öyle alelade birkaç talimle başarılacak bir şey değildir. Apaçık görülmekte idi ki, öğrenciler ciddi bir şekilde ve uzun süren idmanlarla gösteriye hazırlanmışlardı. Zira yapılan hünerler ip cambazları tarafından bile icra olunsalar seyredenlerin coşkun alkışlarla karşılayacağı zorlukta hareketlerdi. Bunları yapabilmek için kol, bacak, bel ve ensenin yeteri kadar kuvvetli olması gerektiği gibi, insanın kendi çevikliği ve çabukluğuna ilave olmak üzere bir de fevkalade cesaret ve metanet-i kalbe sahip olması lazım gelir. Bu arada birçok insan daha doğumdan itibaren bedenini kuvvetlendirmeye lüzum görmeyerek atalet içinde bir hayat sürmektedir. Ömürlerinin en dinç zamanı olan delikanlılıkları çağında bile birkaç yüz adım koşmak lazım gelse nefesleri tıkanıp bunalmak derecesine geldikleri ve bir yüksek yerden atlamak kendileri için büyük tehlikeleri mucip olmaktan başka bir yere tırmanmak icap edecek olursa hiç de beceremedikleri şahit olduğumuz gerçeklerdir. Halkımızı tulumbacılar gibi koşar, yükseklerden atlar, yükseklere tırmanır bir sınıf haline koymak olduğu şeklinde bir amacımız yoktur. Bu şekilde alaycı bir itirazda bulunacakların olduğunu da zannetmiyoruz. Asıl maksat insanlarımızı bu gibi harekata müsait olabilecek bedeni kuvvete sahip olmaya özendirmektir. Herkesin arzu edilen sıhhati umumiye sahip olması için bu konulara değindiğimiz açık ve bellidir"[7].

7 *Tercüman-ı Hakikat,* 1 Temmuz 1305 (13 Temmuz 1889).

Jimnastik derslerinin yararları ve öğrencilerin gelişimine olan katkısını Servet-i Fünûn dergisi şöyle aktarmaktadır: "İnsan esasen ruh ile cisimden mürekkep olup gerek ruhi ve gerekse cismi kuvvetinden hakkıyla yararlanabilmelidir. Jimnastiğe, hareket ve faaliyete asla ehemmiyet vermeyerek daimî surette mide rahatsızlıklarından, baş ve ayak ağrılarından ve daha bin türlü bedensel illetlerden mustarip ve müteessir olan birçok insan vardır. Bunlar ahvali vücudiyelerinden şikâyet için saatlerce nefes sarf ederler de günde birkaç saat vücutlarını yormak istemezler. Diğer taraftan her zaman beden gücüyle çalışan insanlar vardır. Bunlar sıhhatli olsalar da fikri yapılarını güçlendirmeyi düşünmezler. Gazetemizde yayınladığımız resimdeki Mekteb-i Sultani'li gençlere bir bakınız. Yüzlerinden akıl ve zekâ, vücutlarından sıhhat fışkırdığı görülüyor. Bunlar mekteplerinde bir taraftan akıl ve idraklerini çeşitli ilimlerle geliştirdikleri gibi diğer taraftan vücut organlarını jimnastik sporu ile tahkim ve takviye ediyorlar. Bunlar sırık üstünde, ip üzerinde icrayı marifet eden cambazlara asla benzemezler. Mekteplerinde mükemmel surette ve özel olarak inşa olunmuş jimnastikhanede el ayak harekâtını icra ede ede vücutlarını o kadar çevik o kadar kavi bir hale getirmişlerdir ki cambazların yaptıkları marifetleri de yapabilecek bir kuvvet ve faaliyette bulunurlar. Jimnastik sporu sayesinde mektepteki mesai-i fikriyelerini mesai-i vücudiyeleriyle dengede bulundururlar"[8].

Servet-i Fünûn dergisi aynı yazıda okulun Jimnastik Öğretmeni Ali Faik Bey'den de övgü ile söz ediyor.[9]

Görüldüğü üzere Servet-i Fünun dergisi Mekteb-i Sultani'de eğitim alan gençlerin fikri ve bedensel anlamda çok iyi yetiştiklerine vurgulama yaparken, bunu sağlayanın mektepte jimnastiğe yani spora önem verilmesi olduğuna temas ediyor ki gerçekten de Galatasaray Lisesi'nde spor her

8 "Mekteb-i Sultani'de Jimnastik Talimleri", *Servet-i Fünûn*, 5 Teşrinievvel 1311, s. 85-86.

9 Galatasaray Lisesi'nde eğitim görmüş hemen her öğrenci Faik Bey'i tanır ve onu çok severdi. Bir öğrencisinin anlatımıyla: "Faik Beyin eski Yunan heykellerini andıran bir vücudu ve dillere destan olan bir kuvveti vardı. Çevik ve mütenasip idi. Zeki, dirayetli, hoşsohbet idi. Onun bulunduğu her cemiyet şenlenir, onun neşeli yüzü en çatık çehreliyi yumuşatırdı. Galatasaray'ı kendi evi gibi severdi. Çocuğu olmadığı için her talebe onun manevi evladı gibi idi. Faik Bey Galatasaray'da yalnız jimnastik hocası değil, her şeydi. Mektebin her işi onu alakadar ederdi. Bir tarihte mektep yandığı zaman kendi evi yanmış kadar üzüldü ve tekrar yapılırken bir amele gibi büyük bir fedakarlıkla iş gördü. Kırk sene boyunca, zamanın geçerli usullerine göre bazı kabiliyetli gençlerin pazularını kuvvetlendirmeye çalıştı. Çok defa jimnastikhanede her biri altmış kilo ağırlığında iki talebeyi bellerinden tutup havaya kaldırır, bazen jimnastikhanenin kapısına kollarını ve bacaklarını gererek dururdu. Beş on çocuk o koca kayayı yerinden kımıldamazdık". Bk. Vahdettin Engin, *Mekteb-i Sultani*, İstanbul 2003, s. 263-264.

zaman önemsenmiştir. Mesela futbolun Mekteb-i Sultani'nin öğrencilerinin gündemine girdiği bir dönemde teneffüslerde, okulda mevcut olan çok sayıdaki bahçede, en az sekiz- on takım tenis topuyla veya normal topla futbol oynarlardı. Daha yedi- sekiz yaşlarında topun peşinden koşmaya başlayan Mekteb-i Sultani talebelerinin ülkedeki ilk futbol takımının kurucusu olmaları bu anlamda şaşırtıcı değildir[10].

Mekteb-i Sultani'de Futbol

Türkiye'de futbolun ilk oynandığı yerlerden biri de Galatasaray Lisesi'nin bahçeleri idi. Daha sonra Galatasaray Futbol Kulübü'nü kuracak olan Ali Sami Bey'in anlattığına göre, öğrenciler teneffüslerde 100-150 kişi bir araya gelip, kuralsız bir şekilde topun peşinden koşar ve tekme atmaya çalışırlardı. Öğrenciler henüz futbol nasıl oynanır, kuralları nedir, teknik olarak topa nasıl vurulur bilmediklerinden, oynadıkları kör dövüşünden farksız bir koşuşma ve boğuşmaya dönüşürdü. Çoğu zaman da yaralanmalar meydana gelir, topun çarpması yüzünden mektep camları kırılırdı. Bu sebeple idare mektepte futbol oynanmasına pek de sıcak bakmıyordu. Ama öğrenciler de futbol aşkından vazgeçmiyorlardı[11].

Galatasaray'ın iki numaralı kurucusu Asım Tevfik Sonumut'ta mektepte en popüler spor haline gelecek futbolun ilk başlarda nasıl oynandığı hakkında çarpıcı bilgiler veriyor. Asım Sonumut Galatasaray'a 1899 yılında girdiğinde mektepte futbol oynandığından söz ediyor. Öğrencilerden biri okula futbol topu getirdiğinde teneffüslerde hep beraber futbol oynanırdı. Tabii bu kuralsız bir futboldur. 15 dakikalık teneffüslerde bile yaz kış öğrenciler topun peşinden koşarlardı. Fakat hiç kimse oyunun kaidelerine göre hareket etmezdi. Mesela üçüncü ve dördüncü sınıf takımları 11'er kişilik iki takım oluşturarak maça başlarlardı. Fakat bu böyle kalmaz, beşinci ve altıncı sınıf öğrencileri de oyuna dâhil olurlardı. Böylece bir tarafta en az elli kişi, diğer tarafta da altmış kişi olurdu. Oyuncuların bazıları oldukları yerde kalır, top yanlarına gelince vururlardı. Bazıları ise, top nereye giderse oraya koşarlardı. Bazen topun başına onlarca kişi toplanır, her taraftan tekme sallanır, ah, of diye bağrışmalar olurdu. O gurup itişirken, top onların arasından kurtulur, başka bir gurubun içine girerdi. Bu defa onlar topa vurmaya çalışır. Herkes kan ter içinde kalır, her teneffüste bir iki yaralanma olurdu. Bu kargaşa içinde başarılı olmanın göstergesi topu en yükseğe vurabilmekti. Topu mektep

10 Suat Aray, *Bir Galatasaraylının Anıları,* İzmir 1959, s. 12.

11 *Akşam,* 16 Kanunuevvel 1936.

binasından daha yüksek bir yere ulaştırabilen başarılı sayılırdı. Tabii sık sık okulun camları da kırılırdı. Mektep idaresi cam kırılmalarının önüne geçebilmek için alt kat pencerelerine tel çektirmişti[12].

Ruşen Eşref anılarında Galatasaray Lisesi'nde oynanan futbolla ilgili izlenimlerini şöyle anlatır: "Galatasaray'da gördüğüm top oyununu izah etmek zordur. Top çayır gibi herkesindi. Onda, Galatasaray bahçesindeki her öğrenci sırasına göre dalaşır, oyalanır, hırçınlaşır, güreşir, tokatlaşır, tekmeleşir, barışır, can ciğer olurdu!...

Evet, top vardı; hem de her türlüsü: Bildiğimiz bayağı lastik toptan başlardı; üstü sımsıkı beyaz bez sarılı, taş gibi sert tenis topundan aşardı; büyük meşin topta kemalini bulurdu. Bahçenin göğünde en üstün yeri bir güneş gibi kaplayan büyük meşin topun etrafında öteki küçük toplar seyyareler gibi dolaşırlar; ara sıra bahçeden bahçeye seğirtip mahrek değiştirirler; sonra o şahaplıklardan vazgeçip gene kendi burçlarına dönerlerdi. Böylece Galatasaray'da toplar, teneffüs zamanlarının, denebilir ki, bir nevi 'Güneş sistemi' idiler.

Mektebin ve memleketin o günkü şartları içinde top oyununun zamanı azdı. Çünkü Cuma namazı yüzü suyu hürmetine birer saat süren Cuma öğlelerinin teneffüsleri bir yana konulursa, öteki en uzun teneffüslerin boyları yarımşar saatti. Düşününüz ki bu kadarcık zaman bir yarı devre (half-time) süre bile sağlamaz. Zaten, içimizde, o zamanlar yar devrenin ne demeğe geldiğini bilene de rastlamış değilim! Mekânı dardı; çünkü kur'lar kareden başlar, dikdörtgene giderdi. Lakin en uzununun boyu bir futbollu yerin yarısını bulmazdı!"[13].

Mekteb-i Sultani bünyesinde, pek çok spor dalı uygulama imkânı bulmuşsa da bunlar arasında futbolun ayrı bir yeri vardı. Öğrencilerin futbola merakı üst düzeyde idi. Hatta lastik top bulunamadığı zamanlarda mektep bahçelerinde taşla veya limon kabuğu ile dahi futbol maçları yapılırdı. Bu vesile ile şu hususa değinmek gerekir. Mekteb-i Sultani binası kuruluşundan itibaren fiziki imkanlar açısından spora elverişli bir ortama sahip olmuştur. Bu bağlamda öncelikle Grand Cours yani büyük bahçe denilen spor alanını zikretmek gerekir. Büyük bir alanı kaplayan Grand Cours'da başta futbol olmak üzere pek çok sporu yapmak mümkündü. Bunun yanında mektebin ağaçlıklı arka bahçesi özellikle atletler için çok cazip bir antrenman alanı

12 Taha Toros Arşivi, No. 550102.

13 Ruşen Eşref Ünaydın, *Bütün Eserleri Hatıralar II,* C IV, Haz. Necat Birinci-Nuri Sağlam, Ankara 2002, s. 24-26.

idi. Mektebin ön tarafındaki irili ufaklı bahçeler de yine spor için elverişli idi. Bütün bunların ötesinde mektebin dahili kısmında kapalı spor salonları bulunur ve buralarda jimnastik ve güreş gibi sporların yapılma imkânı olurdu.

Mekteb-i Sultani'li öğrencilerin futbol oynamalarını, Galatasaray Kulübü'nün kurucuları arasında yer alan Abidin Daver de şöyle anlatmaktadır: "Camlar kırılıyor diye mektepte futbol oynamamız yasak edilirdi. II. Abdülhamid'e, okul ve öğrenciler aleyhine jurnal veriliyor diye, dışarıda da futbol oynamamıza izin verilmezdi. Koridorlarda tenis toplarıyla oynayarak, taşlara çarpa çarpa pabuçlarımızı paralardık. Hapsedilmeyi, sürülmeyi göze alarak her hafta İstanbul'un başka bir çayırına gider, gizli gizli futbol oynardık. Büyükdere'de, Bakırköy'de, Moda'da hülasa İstanbul'da ne kadar çayır varsa hepsini dolaşırdık. Yağmur, çamur, kar, tipi, sıcak, hafiye ve jurnal dinlemez, meşin topun arkasından koşardık. Her defasında da rahmetli Abdurrahman Şeref bizleri, mektebin futbol aşıklarını odasına çağırır, karşısına dizer: 'Siz yine falan çayırda top oynamışsınız, öyle mi?' diye sorardı. Hepimiz susar, bu soruya cevap vermezdik. O zaman Aziz Müdürümüz yanımıza yaklaşır, tombul eliyle hepimize birer küçük tokat aşkederdi. Ne Abdurrahman Şeref Beyin tokatları ve mektebin verdiği izinsiz cezaları ne hafiyelerin jurnalleri ne de hapse atılmak tehlikesi, bu on beş yirmi çocuğun futbol aşkını söndüremiyordu ve söndüremedi"[14].

Yedi-sekiz yaşından itibaren topun peşinde koşmaya başlayan Mekteb-i Sultani talebelerinin ülkedeki ilk futbol kulübünün kurucusu olmaları da tabii idi. Nitekim bu ortam içinde, lise ikinci sınıf öğrencilerinden Ali Sami (Yen) Efendi 1905 yılında mektep binasında arkadaşlarıyla Galatasaray Kulübü'nü kurmuştur. Ali Sami Efendi yanında, kulübün ilk kadrosunu oluşturan diğer futbolcular şunlardır: Asım Tevfik Efendi, Emin Bülent Efendi, Celâl İbrahim Efendi, Mazhar Efendi, Bekir Sıtkı Efendi, Milo Bakiç Efendi, Boris Nikolof Efendi, Nuri Efendi, Tolyos Efendi, Reşat Şirvani Efendi, Refik Cevdet Efendi, Abidin Daver Efendi, Ahmet Cevat Efendi, Kâmil Efendi, Küçük Ali Efendi.

Ali Sami Yen Bey'in ifadesine göre, 1 Ekim 1905 günü Edebiyat dersi esnasında birkaç arkadaş kulübü kurmaya karar vermişti. Sonradan kendilerine Sırp ve Bulgar öğrencilerden birkaçı da katılmıştı. Amaçları, İngilizler gibi toplu bir halde oynamak, bir isme ve renge sahip olarak Türk olmayan takımlarla maç

14 Melih Şabanoğlu, *Kuruluş: Mekteb-i Sultani'den Galatasaray Spor Kulübü'ne Türkiye'de Futbolun Erken Çağı (1904-1907),* İstanbul 2018, s. 84-88.

yapıp onları yenmekti. O dönemin şartları gereği Türkçe bir isim kullanmanın sakıncalı olacağı kanaatindeydiler. Bu sebeple Glorya (zafer) ya da Audace (cüret) kulüp ismi olarak düşünüldü. Fakat ortak bir karara varılamadı. Bu kararsızlık bir süre devam etmişti. O kadar ki, ilk maçlarına çıktıklarında henüz bir isme sahip değillerdi. Onlara lâyık oldukları ismi seyirciler buldu. Galatasaray Sultanisi öğrencilerinin oluşturduğu bu takıma seyirciler hemen "Galatasaray" adını verdiler. Bu şekilde kulüp gerçek ismine kavuşmuş oluyordu. Renk olarak önce kırmızı-beyaz seçilmişti. Bu renkler beğenilmekle beraber, kırmızı-beyazın milleti temsil ettiği şeklinde yorumlanmasından endişelendiler. Nitekim bir süre sonra maçlarının hafiyeler tarafından izlendiğini gördüler. Forma rengi sarı-lacivert olarak değiştirildi[15].

Tesadüfen gerçekleşen bir olay ise forma rengi olarak sarı kırmızının seçilmesini sağlamıştı. Bu olayı Ali Sami Yen şöyle anlatmaktadır: "... Birçok yerleri dolaştıktan sonra, nihayet Bahçekapı'daki Şişman Yanko'nun dükkânına gidilerek orada zarif iki yünlü kumaşa tesadüf ettik. Biri, vişneye çalan koyuca tatlı bir kırmızı, öteki de içinde turuncudan iz taşıyan tok bir sarı. Tezgâhtar, mahirane bir el hareketiyle kumaşların dalgalarını birbirleriyle birleştirdi. Bir saka kuşunun başı ile kanadının yarattığı renk güzelliğine benzer bir parlaklık hâsıl oldu. Ateşin içindeki renk oynaklıklarını görür gibi olmuştuk. Sarı- kırmızı alevinin takımımızın üstünde parıldamasını gözümüzde canlandırıp, bizi derhal galibiyete götüreceğini hayal ediyorduk. Nitekim de öyle oldu."[16] Galatasaray kurulduktan sonra ilk maçını Faure Mektebi öğrencileriyle yapmış ve 2-0 kazanmıştı. İlerleyen yıllarda ise birçok başarılı sonuç alınacaktır.

Futbol Galatasaray Lisesi'nde öncelikli bir spor dalı haline gelince mektep içinde sınıflar arası turnuvalar düzenlendiği gibi öğretmenlerin de katıldığı

15 Ruşen Eşref anılarında Galatasaray futbol takımının 1906-1908 yılları arasında sarı-lacivert forma ile maçlara çıktıklarını anlatmaktadır. Bk. Ünaydın, *age.,* s. 47. "Maça gireceklerin gömlekleri hazırdı; onlar ya doğrudan doğruya Londra'dan hazır öyle hazır getirtilmişti veya burada Baker'den alınmıştı. Renkleri belli. Bizlere haber salınmıştı ki büyüklerin anlaşması siyaha yakın koyu lacivertle sarı üzerinde toplanmıştır. Böylece lig maçına girecek Galatasaray'ın ilk forması, yarısı dümedüz koyu lacivert, yarısı da dümedüz sarı gömlek oldu. Sonradan Fenerbahçe'nin benimsediği renklere pek benzer iki renk".

16 Bakınız Süleyman Tekil, *age.*, s.10. Kulüp rengi tespit edildikten sonra, ilk defa olarak 6 Aralık 1908 tarihinde, Barham adlı İngiliz savaş gemisinin mürettebatı ile yapılan maçta sarı kırmızı formalar giyilmiştir. Galatasaray Kulübü'nün amblemi olan G.S. rumuzunu ise Ayetullah Emin isimli öğrenci, yayınladıkları Karakedi Mecmuası için 1923 yılında çizmiştir. Ayetullah hem Gayın ve Sin harflerinden hem de G ve S harflerinden oluşan ve birbirlerine çok benzeyen iki rumuz tasarlayıp çizmişti. Bu amblem aynı yıl gerçekleşen kulüp kongresinde Galatasaray'ın resmi simgesi olarak kabul edilmiştir.

maçların yapıldığı da oluyordu. Nitekim Türkiye İdman Mecmuasında "Galatasaray Mekteb-i Sultanisi muidleri ile talebesi arasındaki mühim maç" başlıklı yazıda böyle bir maçtan söz edilmektedir. Haberin içeriği şu şekildedir: "27 Mart 1923 Salı günü mektep muidleri (yardımcı öğretmen) ile talebesi arasında yüzlerce öğrencinin seyrettiği bir maç yapıldı. Maçı talebeler 4-1 kazandı. Takım kadroları şöyleydi. Muidler: Adil, Şinasi, Vehbi, Flip, Haydar, Cemal, Faris, Alaaddin beyler. Talebeler: Vecihi, Âli, Cahid, Hayri, Fehmi, Muhlis, Ali Efendiler. Havanın soğuk olmasına rağmen iki taraf da fazla çaba gösterdi. Muidlerin tarafını tutan birçok talebenin teşvik avazeleri ortalığı çınlatıyordu. İlk gol talebe tarafından yapıldı. Bunu takip eden ikinci sayıdan sonra muidler çabalarını artırmaya gayret gösterdiler. Özellikle Alaaddin Bey pek şahane bir sayıyı talebe aleyhine kaydettirdi. Talebenin ferden ve ceman (şahsi ve toplu olarak) muidler takımına üstünlüğü çok belirgindi. Nitekim ikinci devrede yine talebe tarafından iki sayı daha yapılarak oyuna fevkalade bir samimiyetle nihayet verildi. Bütün talebelerin gerek oyun esnasında gerekse sahayı terk ederken muidlere karşı gösterdikleri samimiyet ve hürmet takdire şayandı"[17].

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş ve Galatasaray

1922'de kazanılan zaferlerle ülke kurtarılmış, barış görüşmeleri başlamıştı. Eğitime de önem veriliyordu. Barış görüşmeleri devam ederken, 15 Temmuz 1923'te Ankara'da Milli Eğitim Kongresi toplandı.[18] Bu kongrede Galatasaray Lisesi'nin yeni şekli belirlenecekti. Kongrede Galatasaray'ın Müdürü Faik Bey ve beden eğitimi uzmanı Selim Sırrı Tarcan da vardı. Kongre Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey'in başkanlığında gerçekleşti.

Kongrede alınan bir kararla Sultani adını kullanan okullar liseye dönüştürüldü. Galatasaray Mekteb-i Sultanisi de Galatasaray Lisesi oldu. Bu karar 29 Ağustos 1923'te okul müdürlüklerine duyuruldu. 29 Ağustos 1923'ten itibaren Mekteb-i Sultani, Galatasaray Lisesi olarak anılmaya başladı[19].

17 *Türkiye İdman Mecmuası*, S. 11, 17 Nisan 1339, s. 323. Burada bir örneğini verdiğimiz, Galatasaray Lisesi'nde öğrencilerle öğretmenler arasındaki yapılan spor müsabakasının benzerlerine her zaman rastlamak mümkün olabilmektedir. Nitekim her yıl düzenlenen organizasyonlarla mektepteki Türk hocalarla Fransız hocaların değişik spor dallarında kendi aralarında maçlar yaptıkları bilinmektedir.

18 Heyet-i İlmiye olarak kongrede birçok önemli konu ele alınmıştır. Bk. *Hâkimiyet-i Milliye,* 15 Temmuz 1923. Ayrıca Bk. Hasan Âli Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Ankara 1994, s. 21-22.

19 *Hâkimiyet-i Milliye,* 30 Ağustos 1923. Görüldüğü üzere Mekteb-i Sultani isminin Galatasaray Lisesi'ne dönüşme tarihi 29 Ağustos 1923'tür. Hâlbuki Galatasaray

Galatasaray Lisesi öğrencilerinin spor aşkı Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde de devam etmiştir[20]. Nitekim, Spor Alemi dergisinde yer verilen bir haberde Galatasaray Lisesi'nde her dönemde birçok spor branşında öncülük yapılmış olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Dergi Galatasaray Lisesi'ni sporun öncüsü olarak değerlendirmekte ve Ocak 1923 itibariyle okulda atletik sporlara da önem verilmeye başlandığı belirtmektedir. Bu kapsamda okul bünyesinde atletizm müsabakaları organize edilmiş ve düzenli bir şekilde icraatı yapılmıştır. Derginin belirttiğine göre öğrenciler uzun bir zamandır mektepte ilk defa gerçekleşecek bu koşular için çalışıyorlardı. Özellikle sabah saatlerinde bahçede öğrenci atletler sürekli antrenman yapıyorlardı. Müsabaka büyükler için 2 bin, küçükler için 800 metre olmak üzere iki kısma ayrılmıştı. Büyük yarış için 5 tur, küçük yarış için de 2 tur koşulacaktı. Hatta bunun için mektebin kapıları da açılmıştı. 800 metrelik yarışı Nemlizade Murat Bey birinci olarak bitirmişti. 800 metrelik ikinci yarışta ise Halim Bey birinci oldu. 2 bin metrelik yarışta ise Sait Bey birinci gelmişti. Dergi bu bilgileri verdikten sonra ülkedeki diğer mekteplerin de bu ilk organizasyonu örnek alacaklarını ümit ederiz demişti[21].

1923 yılı itibariyle Galatasaray Lisesi öğrencileri birçok branşta spor faaliyetlerine devam ederken bunlar arasında futbol ön planda yer alıyordu. Mesela Galatasaray Kulübü'nün futbol A takımında mektepli birçok öğrenci kendilerine kadroda yer bulabiliyorlardı. Bunun yanında Spor Alemi dergisinin organize ettiği Mektepliler Şilti müsabakalarında da Galatasaray Lisesi futbol takımı başarılı sonuçlar alıyordu. Nitekim 1923 yılı şubatında yapılan sultan ile arası futbol maçında Galatasaray Sultanisi, Beşiktaş

Lisesi'nden söz eden birçok kaynakta Cumhuriyetin ilanından sonra Mekteb-i Sultani adı yerine Galatasaray Lisesi ismi kullanıldığından söz edilmektedir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yer alan haberden anlaşıldığı üzere Cumhuriyet ilan edilmeden 2 ay önce Galatasaray Lisesi isminin kullanıldığı bu şekilde tespit edilmiştir.

20 Spor gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. O yıllar itibariyle spor için idman, sporcu için de idmancı tabiri daha çok kullanılıyordu. Spor aynı zamanda sağlıklı bir vücuda sahip olma ve gerektiğinde savaşa hazır olmanın aracı olarak da görülüyordu. Bu anlamda Spor Alemi dergisinin şu değerlendirmesi önemlidir: "Spor herkesin umumi bir nazarla gördüğü gibi gayet basit bir mesele-i adiye değildir. Bir taraftan ferdin ihtiyacat-ı sıhhiyesini tatmine diğer taraftan havasat-ı ruhiyesini teskine medar olurken cemaatin de azim ve irade ve kuvve-i mukavemesi üzerine ehemmiyetli tesir yapar. Onun için bunu basit bir hadise değil hatta idari, içtimai, sıhhi, ahlaki, ameli ve fenni şubeleri olan girift bir meşgale-i asriye olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz". Bk. "Selamet Yolu", *Spor Âlemi Dergisi,* 22 Teşrinisani 1338, S. 8, s. 3, (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Ed. Hasan Ali Polat, Ankara 2022)

21 "Galatasaray Sultanisi'nde Cross Country", *Spor Âlemi Dergisi,* S. 16, 17 Kanunisani 1339, s. 10. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Ed. Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

Sultanisini 4-0 mağlup etmişti.[22] Aynı turnuva çerçevesinde 22 Şubat 1923 günü yapılan maçta Galatasaray Sultanisi Saint Benoit Sultanisini 3-1 mağlup etti[23].

Bu arada Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı fahri genel müfettişi ve Galatasaray Lisesi mezunu Selim Sırrı Bey, 1923 yılı mart ayı itibariyle Galatasaray Lisesi beden eğitimi öğretmenliğine tayin edilmiştir[24].

Diğer taraftan Osmanlıdan Cumhuriyete geçiş sürecinde Galatasaray Lisesi'nde sportif faaliyetlerin sürdüğünü de gözlemliyoruz. Nitekim Spor Alemi Dergisi Galatasaray Lisesi'ndeki sportif faaliyetleri detaylı bir şekilde yer vermekle mektep dahilinde sporun ne kadar yaygın olduğu bilgisini de bize vermektedir. "Galatasaray Sultanisi'ndeki Spora Umumi Bir Nazar" başlığı altında şu bilgiler verilmiştir: "Galatasaray Sultanisi'nde esas itibariyle her spor kabul edilmiş fakat en ziyade rağbet bulmuş olan futboldur. Atletik sportmenler epeyce muvaffakiyetler temin etmektedirler. Bu spora tahsis edilen mektebin arka bahçesi sessiz çalışmalara sahne olmakla beraber pek parlak neticeler veriyor. Mesela kıymetli atletlerimizden Vildan Efendi bu bahçedeki sürekli çalışmasının semeresi olarak geçen gün Kadıköy Union Kulübü'nde icra edilen atletizm müsabakalarında 6,15 metre uzun atlayarak pek mühim bir başarı kazanmıştır. Vildan Efendi stadın rekorunu da kırarak kıymetli Bekir'imizin rekoruna 30 santim kadar yaklaşmıştır. Vedat ve Muhlis Efendiler yüksek atlamada takdir edilesi beceriler gösteriyorlar. Bilhassa Vedat Efendi şimdiden rekorlar kıracak gibi. Fehmi, Burhan, Yusuf, Mehmet Efendiler gülle atmada büyük gelişme göstermektedirler. Bilhassa Mehmet Efendi bu spordan pek ziyade istifade ederek pazusunu iki günde iki santim artırmaya muvaffak olmuştur. Küçüklerden Mübarek ve Fuat Efendiler ciddi bir çaba içindeler. Murat Efendi son zamanlarda biraz tereddütlü. Yarış olduğu zamanlar muvaffakiyet gayesiyle koşulara çalışıyorsa da sonuç aldıktan sonra benimsemiyor. Halbuki spor alayişten ve görünüşten ziyade vücudun gelişmesi ve istifade sağlaması için yapılır.

22 "Spor Alemi Mektepliler Şilti Müsabakaları", *Spor Âlemi Dergisi,* S. 19, 8 Şubat 1339, s. 13. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Ed. Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

23 *Spor Âlemi Dergisi,* S. 22, 29 Şubat 1339, s. 8. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Ed. Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

24 *Spor Âlemi Dergisi,* S. 26, 28 Mart 1339, s. 4. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Ed. Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

Geçen sene pek ziyade canlanan tenis hayatı bu sene durgun gidiyor. Geçen seneki başarı galiba ilk heveslerin ilk neticesi imiş. Bununla beraber teniste belli başlı olarak pek ziyade muvaffakiyet temin eden Semih Bey'le de cidden iftihar edebiliriz. Yine mektep talebesinden Seyfi Efendi başta olmak üzere mektepteki güreşçilik Muhlis, Kazım, Rıdvan Efendiler tarafından sürdürülüyor. Mekteb-i Sultani'de adeta top oynayanlar değil oynamayanlar parmakla gösterilebilir. Dört bahçesi olan mektebin hemen her bahçesinde oyun oynanır. İdare tarafından onaylanmış dört- beş kulüp vardır. Bunlar aralarında ciddi müsabakalar düzenlerler. Yine aralarında şampiyonluklar ortaya çıkar. Bu kadar yaygın olmasına rağmen futboldaki başarılar çok parlak değildir. Bunun sebebinin sistem ve teknik olmamasında arayabiliriz. Mektepte topu hiçbir kontrole tabi tutmadan oynarlar. Mekteple en fazla alakalı olması icap eden Galatasaray Kulübü maalesef bu hususta seyirci kalıyordu. Buna rağmen lise dahilinde başarı kazananlar Fehmi, Muhlis, Salah, Hayri, Âli, Ali, Firuz Efendilerden spor mecmuaları da sık sık bahsediyorlar. Mektepteki başarılı diğer futbolcular Mehmet, Raif, Cahit, Vedat, Suat, Burhan Efendilerdir. Bunların yanında Kerim, Mithat, Şadi, Yahya, Burhanettin, Vecihi, Cevat, Halim, Mehmet Efendiler mektep haricinde Fenerbahçe, Galatasaray ve Hilalspor'un ikinci takımlarında da oynamaktadırlar. Daha küçük futbolcular olarak Murat, Ali, Şinasi, İbrahim, Sadi, Hamdi, Halil, Muhtar, Mustafa, Abdurrahman Agayef, Salih, Raif, Zeki, Nuri, Abdurrahman, Bedri, Behzat, Mazhar, Cezmi, Mübarek, Şerif, Niyazi, Ali Rıza Efendiler akranları arasında iyi birer futbolcu olarak yetişmektedirler. İşte Galatasaray Sultanisi'ndeki sporun küçük bir krokisi. Bunlar ve bunun gibi mektepteki yetenekli gençler ciddi bir kontrol altında yetiştirilirlerse memleketin spor semasının yıldızları da çoğalmış olur"[25].

Görüldüğü üzere Galatasaray Lisesi'nde her dönemde birçok branşta spor etkinlikleri yapılmakta. Hatta sınıflar arasında turnuvalar düzenlenmektedir. Okul içi sportif faaliyetlerde yer alan öğrenciler aynı zamanda okul dışındaki genel müsabakalarda da başarılı olabilmektedirler. Derginin değişik branşlarda çok sayıda öğrencinin ismine yer vermesi ve hatta Mekteb-i Sultani'de top oynayanlar değil, oynamayanlar parmakla gösterilebilir şeklinde bir değerlendirmede bulunması Galatasaray ve Spor kavramlarının ne derece özdeşleştiğinin örneğini bize vermektedir.

25 "Galatasaray Sultanisindeki Spora Umumi Bir Nazar", S. 37, *Spor Âlemi Dergisi*, 13 Haziran 1339, s. 7. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Ed. Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

Galatasaray Lisesi'nde İzcilik Teşkilatının Kurulması

Genç nesilleri dinç, bilgili ve sağlam iradeli bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlayan izcilik faaliyetleri, Galatasaray'da da erken bir tarihe rastlar. 1908 yılında İngiliz General Lord Baden Powell tarafından kaleme alınan "Scouting for Boys" eseri, şehir hayatının etkisine kapılmış çocukları doğaya ve kamp yaşamına teşvik etti. Yenilikleri benimsemeye her zaman açık olan Galatasaraylılar, bu akıma da kayıtsız kalmadı.

15 Şubat 1912'de Mekteb-i Sultani Jimnastik Öğretmeni Ahmet Robenson, Türkiye'deki ilk izcilik teşkilatını Galatasaray'da kurdu. Hevesli gençleri bir araya getiren Robenson, onlara izciliğin ilkelerini ve kurallarını aşıladı. Böylece Galatasaray Lisesi'nde izcilik faaliyeti başlamış oldu. Tatbikatlar ve seyahatler kısa sürede bu faaliyetin önemli bir parçası haline geldi. Polonez Köyü gezisi ve Buzhane kampı, Galatasaraylı izcilerin ilk deneyimleri arasında yer aldı. Zamanla artan ilgiyle izcilik teşkilatı büyüdü ve gelişti.

1914 yılında İttihat ve Terakki hükümeti, Belçika'dan Parfih adında bir izci öğretmen getirerek bu alandaki gelişmeleri destekledi. Başarılı bir şekilde ilerleyen izcilik faaliyetleri, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle sekteye uğradı ve Galatasaray'da bir süreliğine ara verildi.

1920'de Vedat önderliğinde Galatasaray'da yeni bir izci birliği kuruldu. Tenis kortu olarak kullanılan alanda yapılan eğitim ve tatbikatlar sonucunda sağlam bir teşkilat oluşturuldu. Aynı sene Cendere'ye yapılan gezi ilk tatbikat olarak tarihe geçti. Birkaç gezi ve kampın ardından Kavaklar'da kurulan bir kampta Vedat'ı kaybetmenin üzüntüsünü yaşadılar.

Vedat'ın ardından Yusuf ve Adnan'ın önderliğinde diğer şehirlerdeki izci birlikleriyle ortaklaşa geziler, seyahatler ve kamplar düzenlendi. Bu dönemde Selim Sırrı ve M. Sami Beyler'in girişimiyle İstanbul İzciler Birliği kuruldu. Büyük bir coşkuyla başlayan bu teşkilat uzun ömürlü olmadı.

Adnan'ın 1924'te okuldan ayrılmasıyla izcilik faaliyetleri azaldı. 1926'da Millî Eğitim Bakanlığı'nın tüm liseleri Ankara'daki resmigeçide çağırması üzerine Galatasaray Lisesi'nde izcilik yeniden canlandı. Sekizi eski izci olmak üzere 65 kişilik bir birlik Ankara'da büyük takdir kazandı. Bu tarihten sonra Ahmet Karaosman'ın katkılarıyla izcilik Galatasaray'da kalıcı bir yer edindi[26].

26 Sadullah Bigat, "Galatasaray'da İzcilik", *Galatasaray İzcileri,* 1938, s.10.

Galatasaray Lisesi'nde izcilik faaliyetleri yeniden canlandırıldıktan sonra birçok aktivite hayata geçirildi.[27] İzcilik faaliyetlerinde gezilere çok önem veriliyor ve yakın çevre şehirlere yapılan gezilerle ülkeyi tanımak hedefleniyordu. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında da Galatasaray izcileri her yıl mutlaka Ankara'ya gidiyor ve geçit törenlerine katılıyordu. Bu geziler arasında en önemli olarak zikredebileceğimiz, Cumhuriyet'in 10. Yıl kutlamaları için Galatasaray Liseli izcilerin Ankara'ya gitmeleridir. Bu vesileyle üniversite ve yüksek mektepler adına 150 talebe, çeşitli mektep izcilerinden kızlı- erkekli üç bin izci öğrenci katılmıştır[28].

Törenlerde yer alan Galatasaray Lisesi izcileri intibalarını okul dergisinde şu şekilde anlatmışlardır: "Her seneki gibi bu sene de Ankara'ya, Cumhuriyet'in yıl dönümünü kutlamaya gidecektik. On yıldır durup dinlenmeden çalışmanın, asırları yıla indiren didinmenin ilk merhalesi olan bu yılın diğerlerine nazaran başka kıymeti, başka bir hususiyeti vardı. Bu senenin ekiminde bütün Türk milleti Ankara'da toplanacak. Her Türk sabırsız bir bayram çocuğunun heyecanı ile bugünü bekliyor, ona layık olduğu şekilde kutlamak için elinden geleni esirgemiyordu. Nihayet o gün yaklaştı. Bir akşam şanlı bayrağımız önde adımlarımızı boru ve trampetlerin tempolarına uydurarak Ankara'ya yollandık. Ankara'da resmi geçit fevkalade oldu. Çelik gibi binlerce gencin Büyük Şef'in önünden geçmesi hakikaten gurur verecek bir manzara teşkil ediyordu. Bütün gözler genç izcilere dikilmiş, yarının kahramanları olacak bu sırım gibi kız ve erkeklere bakıyor, göğüsler iftiharla kabarıyor, kalpler heyecanla çarpıyordu"[29].

Galatasaray Lisesi izcileri hemen her yıl sportif faaliyetlerde bulunup ülke içinde ve yurt dışında geziler düzenlemekteydiler. Bu kapsamda 1933 yılı ocak ayında 23 kişilik bir kafile halinde Sofya gezisi gerçekleştirilmiştir. Bu tarz seyahatlerin sık sık yapıldığı görülmektedir. Nitekim 1933 Temmuz ayında gerçekleştirilen Avrupa seyahatinde İstanbul'dan başlamak üzere Köstence, Budapeşte, Viyana, Venedik, Roma, Napoli, Pire şehirleri ziyaret edilerek çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bilahare gerçekleşen Paris ve Berlin seyahatleri Galatasaray Lisesi izcileri için ufuk açıcı mahiyette olmuştur. Galatasaray Liseli izciler yurt içi etkinliklerde de bulunmuşlardır. Bu kapsamda bütün Trakya'yı kapsayacak bir seyahat yapılmış, sonraki yıllarda Bursa, İznik, Ankara'ya geziler tertiplenmiştir[30].

27 *Milliyet,* 27 Şubat 1932.

28 *Milliyet,* 27 Teşrinievvel 1933.

29 "Onuncu Yıl Ankara Seyahati", *Galatasaray İzcileri Dergisi,* 1938, s. 22.

30 Emel Engin, *age.*, s. 255-267.

Ali Sami Yen Galatasaray Lisesi'ndeki Spor Faaliyetlerini Anlatıyor

Galatasaray Lisesi'ndeki spor faaliyetleri kapsamında akla gelen ilk isimlerden biri de Galatasaray Kulübünün bir numaralı kurucusu Ali Sami Yen'dir. Ali Sami Yen Galatasaray mektebi ile ilişkisini her zaman sürdürdüğü gibi mektebin meşhur pilav günlerine de katılarak burada konuşmalar yapmış eski dönemlerin spor faaliyetlerine de sık sık değinmiştir. Bu kapsamda 1939 yılı pilavında yaptığı konuşma mektepteki spor faaliyetleri açısından dikkat çekicidir: "Bizce Türk sporundan konuşulurken, Galatasaray'dan ve Galatasaray'dan konuşulurken Türk sporundan bugün de yarın da mutlaka bahs olunacaktır. Türkiye'de futbol topuna ilk ayak sallayan Türk, Galatasaraylı Fuat'tır. Onun top oynadığı devirde Türkler, henüz futbol oynayanlar arasında değil, futbol seyircileri arasında bile yer almamışlardı. Ve o devirde futbolu oynamak bir ayıp, bir cürüm sayılıyordu. Bu itibarla Bay Fuat, ceza görmekten, hakaret görmekten, tıpkı eski yılların recim edilen günahkâr kadınları gibi taşa, tükürüğe tutulmaktan kurtulmak için kendine Bobi adını takmak mecburiyetinde kalmıştı.

Ondan bir müddet sonra ben, Galatasaray Lisesi'nde bir futbol takımı kurmayı düşündüm. Böyle bir kulüp kurmak, hafi bir cemiyet kurmak kadar tehlikeli bir hareketti. Fakat cesur, daha doğrusu cüretkâr arkadaşlarımızın teşviki ile bu teşebbüsü müspet bir karara bağladık. Kurduğumuz kulübe iki isim münasip görülüyordu. Odas veya Kartal.

Fakat biz, birisi cüret' manasına gelen, diğeri de bir çikolata markasından mülhem olan bu iki ismi de beğenmedik ve ilk maçımıza isimsiz çıktık. O takım Türkiye'de meydana çıkan ilk muntazam futbol ekibi idi. O günden evvel futbol Galatasaray bahçesinde 200 kişi tarafından oynanan acayip bir oyundu. Bazen top ortadan tamamen kaybolduğu halde, futbolcular birbirleriyle yumruk yumruğa dövüşmekte devam ederlerdi ve bittabi, bu tehlikeli oyun da mektep idaresi tarafından men olunmuştu.

Sahaya çıkışımızdan sonra, bize 'Galatasaray' adını, Galatasaray'da okuduğumuzu öğrenen seyirciler taktılar. Fakat biz bu ismin şüyuundan çekiniyorduk. Çünkü o devirde, saray gibi netameli bir kelimeyi kullanmak, hayli tehlikeliydi.

Spor yazıları yazan gazetelerden rica ettik. Bizim takımdan 'Galatasaray' yerine 'Bir diğeri' diye bahsetmeye başladılar. Buna rağmen halkın bize taktığı 'Galatasaray' ismi hüviyetimize yapıştı ve bir daha bizi bırakmadı.

İlk formamızın rengi kırmızı beyazdı. Fakat Türk Bayrağı renginde formalar giyerek, sahaya çıkmamız nazarı dikkati celp ediyordu. Her birimizin peşinde hafiyeler dolaşmaya başlamıştı. Takipten, cezadan korunmak için, bu formayı değiştirmek mecburiyetinde kaldık. İkinci seçtiğimiz formanın rengi Fenerbahçe'nin şimdiki renklerinden mürekkepti. Fakat biz o formayı giydiğimiz gün bir mağlubiyete uğradığımız için, o renkleri de uğursuz saydık ve yeni bir forma seçmek üzere çarşıya çıktık. O zamanlar spor eşyaları satan bir mağaza sahibi, önümüze kumaşları yığdı.

Beğenin beğendiğinizi seçin! dedi.

Ne tuhaftır. O gün sarı ve kırmızı renkli iki kumaş topunun tesadüfen birbirine karışması, bize formamızı buldurdu. Bu iki aydınlık ve tatlı rengin birbirine karışması ile hasıl olan nefis manzara hepimizi birden cezbetmişti.

Hep birden: Bulduk. Sarı-kırmızı! diye haykırdık.

O gün o kumaşları bize çok pahalıya mal olmasına rağmen aldık. Ve bir hafta sonra hemşiremin diktiği sarı-kırmızı formalarımızı giyerek yaptığımız ilk maçta, parlak bir zafer kazandık. Bu zafer, Türk futbolcularının ecnebilere karşı kazandığı ilk zaferdi. Ve o zaferin neşesi ile müştereken hükmümüzü verdik. Sarı kırmızı uğurlu renktir!

Hakikaten, sarı-kırmızı forma Türk futbolunun hâkimiyetini tesis eden bir bayrak gibidir ve hakikaten bu renkler, o günden sonra onu seven, onu sayan, onun etrafında toplanan her Galatasaraylıya uğur getirmiştir. Size Galatasaray formasını ilk defa giydiğimiz günün şerefli tarihini de söyleyeyim: 8 Kânunuevvel 1908.

Ben ilk zamanlar, ikide birde patlayan topu yamar, maçlardan sonra formaları yıkatır, ütületir, kulübün maç davetiyelerini yazardım. Bu davetiyelere bastığımız mühür de bende dururdu. Biraz bunlardan kinaye, biraz alay için, biraz da yüksek teveccühlerinden olacak, arkadaşlarım bana daima 'Reis' derlerdi. Ve ben, bu sıfatı bil-afasıla 15 sene taşıdım. Galatasaray gibi yüksek bir ocağa, on beş sene hizmet etmiş bulunmakla müftehirim.

Ben biraz evvel, bu kürsüye Galatasaraylılık rabıtasını takviyeye hizmetkâr olacak sözler söylemek üzere çıkmıştım. Fakat ben sözlerimle sizlerin bağlarınızı takviye edeceğime, sizler gözlerinizle benim bağlarımı takviye ettiniz. Size söz söylemiş gibi değil, adeta sizleri dinlemiş gibiyim ve içimde, sizleri dinlemenin, dost bakışlarınızın sıcaklığını kalbimde duyuyorum. Bana kay-

bettiğim birçok yılları yeniden kazandırdığınız için sizlere müteşekkirim."[31]

Galatasaray Lisesi'ndeki Spor Faaliyetlerine Genel Bakış ve Sonuç

Galatasaray Lisesi sporun birçok alanında öncülük etmiş bir okul olması hasebiyle birçok spor dalına ait ilk uygulamalar da bu mektepte hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda mektebin kuruluşundan itibaren, bugün ülkemizde faaliyeti sürdürülen veya faaliyetine son verilmiş birçok spor dalı ilk defa olarak Mekteb-i Sultani'de uygulama alanı bulmuştur. Buna göre başlıca spor dallarının mektep bünyesindeki başlama tarihleri şu şekildedir. Jimnastik 1868, Atletizm 1870, Yüzme 1873, Kürek 1873, Güreş 1877, Bisiklet 1898, Futbol 1899, Boks 1904, İsveç Jimnastiği 1908, Tenis 1910, Su Topu 1910, Patinaj 1910, Patenli Hokey 1911, İzcilik 1912, Hokey 1915, Beyzbol 1925, Hentbol 1926, Badmington 1926, Voleybol 1927, Basketbol 1929, Yavrukurt İzcilik Teşkilatı 1931, Eksrim1931, Havacılık 1931, Atlı Spor 1931[32].

Galatasaray Lisesi'nde öğrencilik yapıp Galatasaray Kulübü'nün ilk kurucuları arasında yer alan Abidin Daver'in deyimiyle "Galatasaray Lisesi Türk sporunun nazımı (nizam veren), hatta yalnız nazımı değil valididir (doğuranıdır)." Abidin Daver'e göre Türk sporu Galatasaray'ın kutsi sakf-ı (çatı) altında doğmuştur. Başta futbol olmak üzere Türkiye'de yapılan sporların hemen hepsinde Galatasaraylılar rehberlik ve önderlik yapmışlardır. Galatasaraylıların ve Galatasaray'ın ruhunda ezeli ve ebedi iki meşale sönmez ve sönmeyecek iki ateş kaynağı halinde senelerden beri yanıp duruyor: Milliyet ateşi, Spor ateşi[33].

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Galatasaray Lisesi kuruluşundan itibaren modern sporların Türkiye'ye girişinde öncü rol oynamış kurumlarımızdan biridir. Jimnastikten atletizme, futboldan hokeye, güreşten boksa kadar birçok modern spor Galatasaray Lisesi öğrencilerince icra edilmiş, bu alanlarda çok sayıda başarılı sporcu ülkemize kazandırılmıştır.

31 Emel Engin, *Yazıyor! Pilav'ı Yazıyor Galatasaray Pilavı Tarihçesine Gazetelerden Bakmak,* Erik Yayınları, İstanbul 2022, s. 92-93.

32 Süleyman Tekil, *age.,* s. 4.

33 Taha Toros Arşivi, No. 635074.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Taha Toros Arşivi, No. 635074.

Taha Toros Arşivi, No. 550102.

Basılı Eserler

Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e),* İstanbul 1993.

Aray, Suat, *Bir Galatasaraylının Anıları,* İzmir 1959.

Bigat, Sadullah, "Galatasaray'da İzcilik", *Galatasaray İzcileri,* 1938.

Engin, Emel, *Mekteb-i Sultani'den Galatasaray Lisesi'ne,* Giza Yayınları, İstanbul 2008.

Engin, Emel, *Yazıyor! Pilav'ı Yazıyor Galatasaray Pilavı Tarihçesine Gazetelerden Bakmak,* Erik Yayınları, İstanbul 2022.

Engin, Vahdettin, *Mekteb-i Sultani,* Galatasaraylılar Derneği Yayını, İstanbul 2003.

İsfendiyaroğlu, Fethi, *Galatasaray Tarihi,* C I, İstanbul 1954.

Kahraman, Atıf, *Osmanlı Devleti'nde Spor,* T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

Kalpakçıoğlu, Özdemir, *Galatasaray'da Bilinmeyenler,* İstanbul 2009.

Öztürk, Cemil, "Selim Sabit Efendi'nin Yetiştiği Dönemde Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Modern Eğitimin Doğuşu", *Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu: Türkiye'nin İlk Modern Pedagogu Vizeli Selim Sabit Efendi (1829 – 1910),* Trakya Üniversitesi Vize Meslek Yüksek Okulu, Vize 2000.

Şabanoğlu, Melih, *Kuruluş: Mekteb-i Sultani'den Galatasaray Spor Kulübü'ne Türkiye'de Futbolun Erken Çağı (1904-1907),* İstanbul 2018.

Şişman, Adnan, "Mekteb-i Osmanî", *Osmanlı Araştırmaları***,** C V, İstanbul 1986.

Tekil, Süleyman, *Dünden Bugüne Galatasaray,* byy, 1983.

Ünaydın, Ruşen Eşref, *Bütün Eserleri Hatıralar II,* C IV, *haz.* Necat Birinci-Nuri Sağlam, Ankara 2002.

Yücel, Hasan Âli, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Ankara 1994.

Gazete ve Dergiler

Akşam, 16 Kanunuevvel 1936.

"Onuncu Yıl Ankara Seyahati", *Galatasaray İzcileri Dergisi*, 1938.

Hâkimiyet-i Milliye, 15 Temmuz 1923.

Hâkimiyet-i Milliye, 30 Ağustos 1923.

Milliyet, 27 Şubat 1932.

Milliyet, 27 Teşrinievvel 1933.

"Mekteb-i Sultani'de Jimnastik Talimleri", *Servet-i Fünun*, 5 Teşrinievvel 1311.

"Selamet Yolu", *Spor Âlemi Dergisi,* S. 8, 22 Teşrinisani 1338, (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Editör Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

"Galatasaray Sultanisi'nde Cross Country", *Spor Âlemi Dergisi,* S. 16, 17 Kanunisani 1339. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Editör Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

"Spor Alemi Mektepliler Şilti Müsabakaları", *Spor Âlemi Dergisi,* S. 19, 8 Şubat 1339. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Editör Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

Spor Âlemi Dergisi, S. 22, 29 Şubat 1339. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Editör Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

Spor Âlemi Dergisi, S. 26, 28 Mart 1339. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Editör Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

"Galatasaray Sultanisi'ndeki Spora Umumi Bir Nazar", *Spor Âlemi Dergisi*, S. 37, 13 Haziran 1339. (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından transkrip edilerek yayınlanmıştır. Editör Hasan Ali Polat, Ankara 2022.)

Tercüman-ı Hakikat, 1 Temmuz 1305 (13 Temmuz 1889).

"Galatasaray'da Spor", *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 26, Şubat 1996.

Türkiye İdman Mecmuası, S. 11, 17 Nisan 1339.